

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

יך

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

הזים שכבים אהבי לגוים : (יא) והכלבים עוי-נפש לא ידעו שבעה
והמה רעים לא ידעו הבין כלם לדרךם פנו איש לבצעו מקצהו :
(יב) אתיו אקחה יין וגסבארה שכר והיה כורה יום מחר גדול
יחר מאד :

נו (א) הצדיק אבר קמץ בו"ק ואין איש שם על לבואנשי-חסד
גאספים באין מבין כי מפני הרעה גאספ הצדיק : (ב) יבוא שלום
ינוחו על משכבותם הלך נבחו : (ג) ואהם קרבו-הנה בני ענתה

זרע

ר ש י

ואין לו דמיון : (יא) והכלבים עזי נפש • רוצים למלאות לריסם איגרי"ס
בלע"ז : (אנגרתי"סע Engraisse כל"ה מעסטונג כמו לעלו ו'י) : והמה
רועים • כמו שהכלבים לא ידעו שבעה כן הרועים לא ידעו הבין מה יהיה באחרית
הימים • כולם לדרך הנייתם פנו איש לבצעו לגזול את שאר העם שהם ממונים
עליהם : מקשהו • כמו (ראשית י"ט) כל העם מקשה מקשה מניינם ועד
קשה כולם נוהגים כן : (יב) אתיו אקחה יין • כך היו אומרים זה לזה :
והיה כזה יום מחר • במחלל ובמשתה :

נו (א) הצדיק אבר • כגון יהשיהו : ואין איש שם על לב • למה נסתלק •
באין מבין אין בנותריה מבין מה ראה הקב"ה לסלקם : כי מפני הרעה •
העתיד לבא אל הדור גאספ הצדיק : (ב) יבא שלום • כי כן אמר הקב"ה יבא
הצדיק הזה א אבותיו בשלום וא יראה ברעה : וינוחו על משכבותם • בהיות
הרעה זה שהיה סולך נכוחו ביושרו כמו עשות נכוחה (עמוס ג') : (ג) ואהם
קרבו

מכלל יוסי

בהראות למ"ד הפועל ונקדו האל"ף צנר"י והיה משפטו צנר"א כמו בעוף מפני שהוא אופ
אגרון : (י) צפו , חסר יו"ד הרבים מהמכתב והוא בינוני ענין : הבעה , ואמר לא
ידעו ולא אמר לא ראו כי פירוש עורים עורי הלב : היום שכנים , יענים ואין לו חצר וכף
אמר התרגום ביימין שכבין , וקנת מהמפרשים פירשו המדברים נשינה דברי תהו ובקנת
החולאים והוא שקורין לו בלע"ז חוליכא"ר ובערבי חדי"אן הדל"ת רפה במקום הזי"ן בעבר :
אוהבי לבוס , כפלה המ"ם ונשארה היו"ד בלתי הסמיכות , ויתכן שיהיה סמוך על אית השמוש
וכן משכמי בבקר לנביא מלבס והדומים להם : (יא) שבעה , שם ובפירוש או מקור :
(יב) וגסבארה , מן זולל וסובא : יחר , כתב רבי יונה כי הוא תאר , ויתכן היותו שם
כחביריו ענין השבת והמעלה :

נו (א) גאספ , כפעל עבר והוא פתוח ענין התכנס : (ב) יבא שלום , יבא בשלום :
ינוחו על משכבותם , הצדיקים והחסידים שזכר ינוחו במותם והמיתה תכונה
בשכיבה • כמו ושכבתי עם אבותי כי אף על פי שיוגן ממנו שכיבה כמשמעה והיא שכיבת
הגוף בקבר אף על פי כן באותה שכיבה תהיה מנוחה לנפש כי לשך שכיבה גם כן בענין מנוחה
כמו

ישעיה נז

זרע מנאף ותזנה : (ד) על מי תתענגו על מי תרחיבו פה תאריכו
לשון הלוא אתם ילדי פשע זרע שקר : (ה) הנחמים באלים תחת
כל עץ רענן שחטי הילדים בנתלים תחת סעפי הסלעים :
(ו) בחלקי נחל חלקך הם הם גורלך גם להם שפכת נסך העליות

מנחה

ר ש י

קרנו הנה . הנותרים משנסתלקו הכדיקים ותקבלו פורענותיכם : בני עונתי .
בני כשפים זרע שהזכר מנאף ותזנה הנקבה : (ד) על מי תתענגו . מאחר
שצבתם מאחרי על מי תשענו להתענג צטובה חילו זכיתם אז תתענגו על ה'
חבל עכשיו על מי תתענגו : על מי תרחיבו פה . כשאתם מתעתשים ומלעיבים
בנביאיו : (ה) הנחמים באילים . הנותחמומים בשכנת זרע תחת החלים
הם אלה ואלון : שחטי הילדים . לקרבן ע"א . סעיפי . נקרת הצורים וכן
(שופטים ט"ו) א סעיף סלע : (ו) בחלקי נחל . בחלוקי אבנים אשר בנחל :
חלקך . בהם ירגמו אותך : הם הם גורלך . להעניב בהם . למה כי גם להם
שפכת

מכלל יופי

כמו לא שכן לבו ועורקי לא ישכנון : הולך נכחו , השלוש שזכר יבא נכח הכדיק בהאספו
כלומר בשלים מת ולשלוש יבא במותו כאלו השלוש לקראתו , וראש"ע פירשו לכל מי שיהיה
הולך בחייו נכח השם יהיה לו במותו השלוש והמנוחה : נכחו , ענינו היושר והנכונה ובא
בלשון הזה לפי שהוא נכח האדם כמו שנקראו גם כן נגידים בענין זה הדברים הטובים :
(ג) עננה , תאר כמו ועננים כפלאשתיים אם שרשם עין ואם שרשם עין ואם שרשם עין ואם שרשם עין : והזנה
רוכה לומר ותזנה אמנם : (ד) ילדי פשע , בחיר"ק היו"ד שלא כענהג אלא בפת"ח :
(ה) הנחמים , שראו יסם או חמם נפלים במארה אתם נארים , ובמכלל שראו יסם
נפלים הנכבים מן ככל יסם הנאן לולי החי"ת שאינה מקבלת דגש גם יתכן שאל על דרך נתי
היו"ד כחבריו ויבא הנפעל על שני פנים האחד בחולס והוא הרוב כמו נולד נודע ובהם הומרה
היו"ד ב"ו והשני עמדה היו"ד נחה אחר קמ"ן קטן כמשפטו ולא הומרה ב"ו והיו"ד לא נכתב
אך עמדה בכשימה ועל הדרך הזה בא הנחמים באילים והוא הנכון ומשכב הזכר והנקבה אשר
בלשון חמימות כמו יחמתי אמי והיה בכל יסם הנאן ויחמו הנאן ליחמנה במקלות : באלים
הוא הנקרא בלע"ז אולמ"ו ויש לפרשו גם ככלל לכל אילן ופירש אחר כך תחת כל עץ רענן :
סעיפי הסלעים , והוא שן הסלע וכן בסעיף סלע עיטם כמו שן סלע ובא על דרך ההשאלה
כי שן הסלע הוא דומה לסלע כסעיף לאילן : (ו) בחלקי נחל , שם תאר לארץ חלקה
כמו חלוקי אבנים אלא שהם שני משקלים ונשניהם הלמ"ד דגושה ואבני הנחל נקראו כן לפי
שהם חלקים והעמק שנגרים בו המים יקרא נחל ואף על פי שאין בו מים יקרא גם כן נחל כי
המקום הוא הנקרא נחל : חלקך , מן כי חלק ה' עמו ופירוש הם האבנים הם חלקך
וגורלך הפך ה' מנת חלקי . וכיסי אתה מומך גורלי ואמר חלקי ואמר חלקך לשון נשאל
על הלשון : אנחם , מבנין נפעל כמו וינחם ה' אחר העל אלה המעשים אוכל להנחם על
הרעה מלהביאה להם : (ח) זכרוןך , ענין זכירה , והיא העבודה זרה , ויש מפרשים
אותו ענין ריש מן אובדת הלה , זכרו כיון לצטון : גליה , ענין גלוי , ופירושו גלית , עמך
מאתי שלא רבית לחסות תחת כנפי ולהתכסות : וחכרתו לך מהם , בא לנקבה בלשון זכר ,
ולא

נאהט אייך , זעהנע דער וואָלקטנבעפֿראַנגער ! ברוט דער דורער־ייד , דעם
 עהעברוכס ! (ד) וועססען הולד קעגנט איהר אייך ערפֿרײען ? איבער ווען וואָלט
 איהר דען מונד אויפֿשפּעררען ? גראָס שפּרעכען ? — איהר זייד יאָ קינדער דעם
 פֿערברעכענס , עהרלאָזע נאַכקאַממענשאַפֿט ! (ה) איהר ערהיצעט אייך אונטער
 לינדען , אונטער יעדעם שאַטטיגען ביימע ; שלאַכטעט קינדער אין דען טהעלערן ,
 אונטער פֿעלזענאַבהענגען . (ו) דעם באַכעם גלאַטטע קיזעל זינד דיר צו טהייל
 געוואָרדען , זיא , זיא זינד דיין לאַזן — אויך איהנען גיסעסט דואַ טראַנק
 אַפֿפֿער , ברינגסט דואַ געשענקע דאָר . אונד היראיבער זאָלל איך מיך בערוהן

גען

ב א ו ר

(ג) ואתם קרבו הנה וכו' . אייר כנגד בני דורו הרעים , קרבו הנה למשפט , על מעשיכם
 הרעים . (הכ"ל) . וכפילת הכינוי להיכוך המאמרים (אדווערזאטיבע) , ורבים ככה .
 בני עוננה . שאמיתים מעוננות ומשכיות , כי הכישוף נמצא ברוב בנשים . (מדברי הכ"ל) .
 וכל אמתורגס כפי הנאות בלשון ההיא . עוננה . ראה טעם תרגומי בניאור הרמב"ם ז"ל
 לספר הדברים (י"ח יו"ד) . זרע וגו' . אבותיכם מנאפים , ואמותיכם זוכות , ואיך תפיו
 אתם טובים ? (רד"ק) . מנאף . טרש נאף יורה ברוב על זנות אשת איש , ככודע , ועל
 פי זה מתורגס אשכנזית . וחונה . רונה לאמר , ומזכה אשכם , כן היו בני הדור ההוא
 רעים בני רעים , ועל הדרך הזה אמר הושע (ד' י"ד) לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ,
 ועל כלותיכם כי תנאפנה , כי הם עם הזונות ופרדו וכו' . (הכ"ל) . (ד) על טי החענגו .
 על עזרת מי תבטחו , להתענג במסדו , אשר יטה אליכם ? כן ביאר רש"י ז"ל את המאמר
 הזה , ודומה לו (איוב כ"ב כ"ו) כי אלו על שדי תתענג , אס על שדי יתענג (ס"ס כ"ו יו"ד) ,
 ואחרים זולתם . ועל פי זה תרגומתי . הרחיבו פה . ענין לעג וקלס , כמו (תהלות ל"ה
 כ"א) ירחיבו עלי פיהם . האריכו לשון . תסגנו למלא רבבן . (הכשד"י) . (ה) הנחמים
 וכו' . הנה ראינו בספרי הבניאים , שהמשילוי ישראל עובדי עבודה זרה , לאשה , שהיא מזנה
 תחת בעלה , ודברי יחזקאל ברוב על זה הדרך , וכן תחלת דברי הושע על הדרך הזה , ועל
 הדרך הזה ענין פרשה זו , והו ענין הנחמים באלים , שמת משכבך (להלן פסוק ז') ,
 אהבת משכבם (פסוק ח') , וכל לשון הפרשה . (רד"ק) . ורש"י ז"ל ביאר על פי מאמר
 שכמינו ז"ל במשכת כדה (פרק כל היד) . ואולי רמז המליץ הקדוש בענין השימוש הזה על
 שריפת בני ישראל את בנייהם ואת בנותיהם באש לאליל כולך , ככודע מכמה מקומות בספרי
 הקודש . וכן נראה מהתדמות המאמרים (פאראללעליסמוס) , כי אמר בסוף המקרא
 שוחטי הילדים וגו' . החח וכו' . כן היה דרכם לעבוד עבודה זרה תחת העצים הרעננים ,
 שענפיהם ועליהם לחים . (רד"ק) . שוחטי וגו' . היא עבודה זרה , שהיו זונחים לה הנשים ,
 וכן אמר יחזקאל הנביא (כ"ג ל"ט) ובשפט את בניהם לגילוליהם , והיו עושים זה בנחלים ,
 מקום שהיו שם סלעים , תחת הסעיפים . (הכ"ל) . וידוע , שהעמים הקדמונים , אשר
 היו שכינים לארץ ישראל , הקרינו נכישם לאליליהם (ראה מלכים ג' כ"ז) , ובפרטות לאליל
 הנקרא נפי הרומיים (סאטורנוס) או (הערקולעס טיריוס) , כי נעבד בעיר (טירוס) ,
 הנקראת צור בלשון עבר . ובני ישראל למדו מהם את התועבות האלה . בנחלים וכו' .
 המליץ הקדוש רמז בזה על תחנות ההר , הנקרא (אנטיליבאנוס) בלה"ע , אשר שם
 עבדו הכנענים ((פֿעניציער) את אלילם בעל , המזכר פעמס הרבה בספרי הקודש .
 (ו) בחלקי נחל חלקך . כשהיו מוכאין אגן סלקה ויפה באבני הנחל , היו ע נדים לה ,
 על דרך שחמרו רבותינו ז"ל : זקף לבנה והשתווה לה . (רד"ק) . חה לשון האב"ע ז"ל :
 בחלקי , מזרת חלוקי אבנים (שמואל א' י"ז) , והטעם , שינקאו אבנים חלקות , לכיירה ,
 להיות פסילים . // וראה למעלה מזה (ב' כ') . הם הם . טעם הספד לחוק הענין
 (עמפֿאטיש)

תרגום אשכנזי

בען ? — (ז) אויף האַבערהאַבנעם בערג בערײטעסט דוא דיין לאַגער ; אויך
דאַהין קלייטעסט דוא , אַפּפּער דאַר צו ברונגען . (ח) אויף דיא טהורע ,
אויף דיא פּפּאַסטע ריכטעסט דוא דיײנע אויפּמערקזאַמקײט — פֿירוואַהר ! דיא
דעקע ציהסט דוא פּאָן מיר הינוועג , שטייגסט אויף ! דוא מאַכסט דיין לאַגער
בערײמיג , ערריכטעסט בינדינסע מיט איהנען (מיט דען בעולען) , ליכט
איהרען געהיימען אוימגאַנג — וועהלסט פלעצע דאַצו . (ט) דוא ברינגסט קעניגען
עהל צום געשענקע דאַר , הייפּעסט שפעצערײען ; זענדעסט באַטשאַפּטען אין
דיא פּערנע , נידריגעסט דײך בים צור ערדע . (י) מיט דער אַנשרענע מענגע
מיהעסט דוא דײך , שפּריכט ניא : „אויך ווילל עס לאַסען !“ דיײנע בען
דירפֿניסע אַללע ווערדען בעפֿרידיגעט , דרום ערטידעסט דוא ניכט .
(יא) פּאָר וועט לעכסט דוא אין ענגסטען ? ווען פֿירכטעסט דוא , דאַס דוא
ליגעסט

כ א ו ר

(עמפּאָטיש) , וראַה יוטר מזה במטא הספר . העל וגו' . ראה טעם תרגומי למעלה
מזה (א' כ"ד) , וקרוב לזה נמצא בתרגום יוני . אנחם . יתוב מימרי . (הכשדי) . הנה
הרטיק בזה את ההנחה , כדרכו תמיד . (ז) על הר וכו' . כמו שאמר (דברים י"ב ב')
על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן . (רד"ק) . שמת וגו' . כזונה , שתזנה במקום מגולה ,
והטעם בפרהסיא . (ן' עזרא) . משכבך . כבר פירשנו , שהוא כינוי לעבודה זרה ,
שהיו עובדים עס , גם אם לא השגת , לטורח העליה , היה הכל נקל לך , לאהבך העבודה
הזאת . (רד"ק) . (ח) ואחר וגו' . כדרך הזנות , אשר תסקיפנה תמיד אל מוזות הפתח ,
שלא יבוא איש , וימנען עשות מונתן . וקרוב לזה ביאר רש"י ז"ל , ואין כן דעת הכשדי וסוף
מפרשים . כי מאהי וכו' . ראה טעם תרגומי בדברי רש"י ז"ל . גלות וחעלי . כי גלות
עמך מאתי , כמו זונה , שהייתי מסתיר אותך . (ן' עזרא) . הרחבת משכבך . הטעם ,
שכיל העשכנזי אגשים רבים . (הנ"ל) . וחכרת לך וגו' . תחת ותכרתי , וכמוהו (ירמיהו
ג' ה') ותעשי הרעות ותוכל , ותכרתי לך ברית אהם , שבחרת להיוסם אגשי בריתך , אותם
שאהבת , שיסכבו עמך בכל ימים שראית . (מדברי הנ"ל) . אהבת משכבם . שגיתי מעט
בתרגומי , לתרגם בלשון נקיה . יד חויה . אחר בחרת . (הכשדי) . וכן מתורגם אשכנזית .
(ט) וחשוריו וכו' . והנה עוד רעה אחרת , לא די שענדת לעבודה זרה , עד שגרת דוכן
למלך אשור , או למלכים , להשען עליו , והנה ותשורי מנורת ותשורה אין להניא (שמואל
א' ט' ז') , ויאמר רבי משה הנגיד ז"ל , כי ותשורה דמי המראה והנבואה , גם נכון הוא
להיות ותשורי כמו אשורנו (במדבר כ"ג ט') , הלכת לראותו . (ן' עזרא) . בשמן . כי
שמן היו מוליכים מארץ ישראל , כמו שאמר עליה (דברים ס"ח') , ארץ זית שמן , ואמר
(ישוקאל כ"ז י"ז) יהודה וארץ ישראל המה רוכליך בחטוי מניח וכננו ודבש ושמן וזורי נתנו
מערכך , ואמר (הושע י"ב ב') ושמן למלכים יובל . (רד"ק) . צוריד . הם השלוקים .
(ן' עזרא) . וחשפילי . כשך עד אול . (הנ"ל) . וכן תרגמתי . (י) ברוב וגו' .
אלו רבית , היית נושעת במנוחה בארצך , אלו הלכת בדרכי האל יתברך , ועמה כי מרדת
צו , הוצרכת לבקש עזר , ויגעת ברוב דרכים . (רד"ק) . לא וכו' . כמו האדם היגע
בדרכים , שאמר , טואש לבי , מלכת בדרכים האלה , אשב ואטות , לא אמת כן , אלא
ערב היה לך כל הטורח ההוא , על כן לא חלית , ולא כאנת בעורם ההוא , מאהבהך ללכת
בדרכי העמים , ולסור מדרך ה' . (הנ"ל) . חויה ירך . סיכוס , סיי כחך , כלומר ,
מנחת דבר , שהיה לך ערב , כמו המזנות , שהססי האדם וכחו . (הנ"ל) . ורש"י ז"ל
הניא מלת חויה מלשון הערב , ונארה ענין טורח והספקה , וכן מתורגם בל"א . (יא) ואח

מִנְחָה הֶעֱלֵא אֱלֹהֵי אֲנָחִים : (ו) עַל הַר־גְּבוּהַ וְנִשְׂאָ שְׁמֵת מִשְׁכַּבְךָ
 גַּם־שָׁם עָלִיתָ לְזִבְח־זֶבַח : (ח) וְאַחַר הַדִּלְתָּ וְהַמְזוּזָה שְׁמֵת זְכָרוֹנְךָ
 כִּי מֵאֲתִי גְלִיתָ וְהֵעֵלִי הַרְחֵבֶתָ מִשְׁכַּבְךָ וְתִכְרַת־לְךָ מִהֶם אֶהְבֵּתָ
 מִשְׁכַּבְּכֶם יִד חַיִּית : (ט) וְהַשְּׁרִי לְמַלְךְ בְּשִׁמּוֹן וְהַרְבֵּי רִקְחֶיךָ וְהַשְּׁלֵחֵי
 צִירֶיךָ עַד־מֶרְחֹק וְהַשְּׁפִילִי עַד־שְׂאוֹל : (י) בָּרַב דְּרַבְּךָ יִגְעַת לֹא
 אֶמְרֶתָ נֹאֲשׁ חַיִּית יָדְךָ מִצָּאֵת עַל־כֵּן לֹא חָלִיתָ : (יא) וְאַתָּה מִי

דאגת

ר ש י

שפכת נסך : העל אלה אנחם • מלכרע לך : (ז) שמת משכנך • משכנ ניחופך
 צע"א על ההרים הרמים : (ח) ואחר הדלת והמזווה שמת זכרוך • לפי שכוף
 מדרמה אותה לאשה מנאפת אשר נואפיה נופים ומומתינים לפני פתח ביתה והיא
 בשכנה חלל בעלה לבה וזכרונה א הדלת והמזווה איך תפתח ותלך אליהם : כי
 מואתי גלית ותעלי אלני סיית שוכנת וגלית הכיסוי שהיינו מכוסים יחד ותעלי
 מואלני : ותרחיבי משכנך • לקבל צו נואפיה הרבה : ותכרות לך • ברית מהס :
 אהבת משכנס • כשחזית לך ידו מקום להראות להס אהבתך • יד חזית
 איש"י בלע"ז (איס"ע, Aitse. צל"א איין ארט, שטעלע, גמעכליכקייט),
 וכן ראו חלקת יואב על ידי (שמואל ב' ד') : (ט) ותשורי לנולך בשמן • והני
 ותחלה גדלתיך והיית מקבלת פני מלכך בכל מיני הפנוקים • ותשורי לשון רחיית
 פנים כמו ותשורנו ולא קרוב (מדבר כ"ד) וכן (שמואל א' ט') ותשורה איך
 להביא דורן של הקבלת פנים : ותשלחי ציריך • שלוחיך למרחוק לגבות מס
 ממלכי עובדי כוכבים : ותשפילי • את הוקס עד שאלו כן תרגומו יונתן :
 (י) ברוב דרכיך יגעתי • נהעסק בצרכיך למלאות תאוותך להרבות הונך :
 לא אמרת נואש • אתיחש מאלו ולא אהיש עוד לעסוק בהן כי בתורה ובמונות
 אחן לב : חית ידך מנחת • הגלחת במעשיך • על כן לא חלית • לא נחלה
 לךך לראג על עבודתי לעסוק בתורה : חית לשון ערבי הוא נורד : (יא) זאת

מי

מכלל יופי

ולא שיהיה לשון זה נופל על זה אלא שנענין כנסת ישראל ידבר לשון זכר כנגד העם ולשון נקבה
 כנגד הכנסה והכל אחד : יד חזית, כלומר במקום שראית ושנחרת אהבת משכנס וכמו
 שהיה מוכנת לאדם לכל זרכיו כן נקרא המקום המושן יד : (ט) ותשורי, ענין הבטה ועיון
 ורני יונה כתבו מענין חשורה כלומר הקרבת לפניו מנחה וכן פירש הגאון רב סעדיה והנכון
 להיותו כמו ותלכי וכן תשורי מראש אמנה ישור על אנשים וכן שרותיך מערבך וכן בדברי
 רבותינו ז"ל שירה העוברת ממקום למקום : למלך, בפת"ח הלמ"ד לידע, רוצה לומר מלך
 אשר : רקחך, שם וענינו יעשה הבשמים כמו שעושין הרופאים המרקחות ממיני הבשמים
 מעורבים זה בזה ובפירוש שהיית שולחת להם למנתה שמן רוקח : והפילי, השפלת עצמך עד
 שאלו ואפשר שיהיה תשפילי פועל עומד וכן השפילי שבו כלומר שפלת עד שאלו בעבור המעשים
 הרעים

ישעיה נז

דאגת ותיראי כי תכזבי ואותי לא זכרת לא שמת על לבך הלא
אני מחשה ומעולם ואותי לא תיראי : (יב) אני אגיד צדקתך ואת
מעשיך ולא יועילוך : (יג) בועקך יצילך קבוציך ואת כלם ישא
רוח יקח הכל והחוסה בי ינחל ארץ ויירש הר קדשי : (יד) ואמר
סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי : (טו) כי כה אמר
רם וגשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא

ושפר

ר ש י

מי דאגת • ממי נתיראת • כי תכזבי כי פסקת לך מעבודתי וכזבת בי כמו לא
יכזבו מימיו (לקמן כ"ח) כל האדם כוזב פוליי"ץ בלע"ז (בל"א מאנגלין ,
פעהלן , עיין לעיל ג'ו') (תהלים קט"ז) וכן כל לשון כוזב מי שזוטחין עליו
והוא כוזב וזוגד : הלא אני מחשה • שהחשיתי על כמה פשעים שפשעתי בי :
(יב) אני אגיד צדקתך • אני תמיד מוגיד לך דברים שאם תעשי אותם תזדקי :
ואת מעשיך • שאת עושה שלא ברצוני לא יועילוך צעת רעתך : (יג) בועקך
יצילך קבוציך • יקומו נח קבוצות אילים וצפסילים ומכחישי הורה אשר קצלת
ויצילוך בועקך מזרתך הלא את כולם ישאו רוח ולא יקומו ולא יוכלו להציל :
(יד) ואמר סלו סלו כה אמר הנביא בשמי לעמי כשבו כשבו מסילה סלולה פנו
יזר הרע מדרכיכם • הרימו מכשול • סקלו האבנים שאתם נכשלים רגליכם
זהם הם הירקורי רשע : (טו) מרום וקדוש • אני שוכן ומשם אני עם דכא

ושפל

מכלל יופי

הרעים שעשית : (י) נואש , ענין יואש ידוע כלומר לא אמרת נואש לבי ונפרד מלכת
אשרי אלהים אחרים אבל התחזקת בהם וזכרת אותם תמיד והמלה הזאת יש בה הסתר ענין
כי מלת נואש הוא נפעל לזכר היחיד ונמצאת בזכר וננקבה וברבים לפיכך נראה כי ההסתר
לכ הכולל אותם : חיה ידך , שם ופירושו חיי כחך כלומר ערב היה לך כמו המזונות לאדם
שהם חיי האדם וכמו על כן לא חלית [ורש"י פירש חית ידך מנחת זורך ידך מנחת והנלמת
במעשיך על כן לא חלית לא כחלה לבך לדאג על עבודתי ויונתן מרגם נכסין סגיאין אסנית
על כן לא סברת למיתב • ל"ט] : (יא) ואח מי דאגת ותיראי כי תכזבי , ממי דאגת
ותיראי אם תרצי לכזב ולומר שלא עשית אלה המעשים שזכרתי [ויש מפרשים כי תכזבי מענין
לא יכזבו מימיו והטעם כי פסקת מעבודת ה' וכזבת : ויש מפרשים ואת מי דאגת ותיראי
כי תכזבי כלומר שהיו יראים לכזב את האלילים ולא זכרו את ה' אלהיהם לירא ממנו ל"ט] :
מחשה , ביטוי מהפעיל ענין שתיקה : (יג) בועקך , ענין קבין ואסיפת העם וגם הוא
מענין זעקה שהוא קריאה בקול גדול כי לא יאסף העם מבלתי הכרה שיצבור ויזעק להם
שיאספו או בועקת האדם כמו כן מעושק שיצטקוהו יאספו העם לקול זעקתו והנה הוא מוצעק
אותם : (יד) סלו סלו , כצווי הזה לא בא לאכזים מיחדים אלא לכל מי שיהיה והוא על
מליכה וכן ראה ריח בני אומר למלך ולגבירה חזקו ידים רפות והדומים להם וענינו ההרמה
וההגנה רובה לומר שירימו המסלה באבנים אמשעים בה וכן פנו דרך הרימו מכשול המעברות

זהם

תרגום אשכנזי

רה

ליגעסט? — מיינער דענקסט דוא יא גאר ניכט, בעהערציגעסט עס ניכט פירוואהר! פאן יעהער שווייג' איך דיר, דרום פירבטעסט דוא מיך ניכט. (יב) אבער נון פערקינדע איך דיינע טוגענד! דיינע אונטערנעהמונגען — זיא זאללען דיר ניכטס פראממען. (יג) שרייעסט דוא אין דער נאטה, דאן מעגען דיינע געזאממעלטען הויפען דוך רעטמען; יא, ווינד צערשטייבעט זיא אללע, הויך טרעגט זיא הינוועג. ווער אבער מיר פערטרויעט, דער ערבעט דאן לאנד, ניממט מיינען הייליגען בערג אין בעזיץ. — (יד) מאכט באהן, מאכט באהן, עכנעט דען וועג! שאפפט אהיים מיינעם פאלקעם פפאר יעדעס דזינדערניס פארט! (טו) זא שפריכט דער האהע אונד ערהאכנע: (עוויג דויערנדער אונד הייליגער איוט זיין נאמע!) האך אונד אים הייליגען טהראנ' איך, אבער אויך

בייא

ב א ו ר

מי וגו'. אס תרצי לכזב, ולאמר, שלא עשית אלה המעשים, שזכרתי, ממי פחדת? כי אותי לא זכרת, כשהיית עושה המעשים הרעים, ולא שמת על לבך, כי לא היית חושבת, שאכי רואה מעשיך, אס כן לא פחדת ממני, ולמה תכזבי? טוב הוא שתודי עליהם. (רד"ק) • הלא אני וכו'. דברי האל אל ישראל: מאז חשיתי ואתאפק, מענוט אתכם על מעלליכם הרעים, ולכן אינכם יראים אותי. ומעולם, הו' זיתירה, ורבים ככה. וראה למעלה עזה (מ"ז ז') • (יב) אני אגיד וגו'. אף על פי שתכזבי את, ותאמרי, נדיקה אכי, אכי אגיד הנדקה שעשית, והם המעשים הנזכרים, התאמרי, כי הם מעשים טובים? (רד"ק) • וראה למעלה מזה (פסוק ג') • צדקתך • הכוונה על מעללי רשע, והשתמש המלך הקדוש בזה בדרך שחוק והיתול, הנקרא (איראניא) בלה"ע. ואת מעשיך וכו'. לא יועילוך המעשים שעשית, כאשר חשבת, אבל יזיקוך. (מדברי רד"ק) • ולא ראה טעם הו' נכסוק הקדוש. (יג) בזעקך • כשתזעקי מרעת האויב. (מדברי רד"ק) • יצילוך קיבוציך. אלה, שקבנת להושיעך, והנה קיבוציך תואר השם, כמו (למעלה מזה נ"ד י"ג) לימודי ה'. (בן עזרא) • ואת כלם וגו'. דרך משל, שיאכדו, ולא יראו יצועת השם. (הכ"ל) • והחוסה בי וכו'. חזקיה וסיעתו, הוא יתח ארץ, לא כמו שחשב מלך אשור, ללכוד ירושלים. (רד"ק) • הר קדשי • היא ירושלים. (מדברי הכ"ל) • (יד) ואמר • האומר, או הקורא, או הכרוז. (בן עזרא) • סלו וגו'. הנה האפטרסה הזאת מורכבת משתי נבואות של הנביא ישעיה, עליו השלום, הכתובות בספרו, זו אחר זו, ואשר הראשונה ממנה תעורר על התשובה, שאין להתיאש ממנה, ושאין לך דבר, שעומד בפניה, והשניה תעורר על התשובה האמיתית, מה היא, שלא שק, ולא תענית גורמין, כי אס תשובה ומעשים טובים. (החכם המבאר בהפטרות) • סלו וכו'. אליפו, ואזהרו! אפכו לב עמא לאורח תקנא, סליקו תקלת רשיעא מאורח כנשתא דעמי! (הכשדי) • וטעם פעמים, שהקורא יקרא כן, פעם אחר פעם. (בן עזרא) • הרימו מכשול • זו החטאים. (המבאר בהפטרות) • מדרך עמי • שהיו עובדי השם, על כן בסוף הפרשה (פסוק כ"א): אין שלום אמר אלהי לרשעים. (בן עזרא) • (טו) כי כה אמר רם ונשא • אשר שוכן עד, וקדוש שמו, אף על פי שמוסד וקדוש אשכון, מכל מקום אשכון גם את דכא ושפל רוח וגו'. (המבאר בהפטרות) • שוכן עד • עולמי עד, עד שלא יוכל אדם לספור, והטעם נכח, וטעם שוכן, כי כל הנבראים יש להם תנועה, גם לכוכבים תנועה כנשמה. (בן עזרא) • מרום וקדוש וכו'. הטעם, כי אשכון עם המלאכים, למעלה, ועם דכא, שהוא בארץ. (מדברי הכ"ל) • ואת דכא וגו'. ואף על פי שאשכון עם מרומים וקדושים, והם הגלגלים והמלאכים, כן אשכון עם התחתונים, עם מי שהוא בהם דכא ושפל רוח, להחיות רוחם ולנס, אף על פי שהם נברה, פעמים לא תשנו, שאני משגיח עליהם

וכן

הרגום אשכנזי

בייא צערקנירשטען, בייא געבייגטעם געמיטהע; בעלעכע דיא געבייגטען גייסטעם,
 בעלעכע דיא צערקנירשטען הערצענס זינד. (טו) איך האָרדע ניכט איממער
 וועהרענד, צירנע ניכט אויף עוויגע צייטען: ווען דעם מענשען גייסט פֿאַר מיר
 אין גראַם זיך היללט, אין גראַם זיך היללען, דיא זעלען, דיא איך ערשאַפֿען.
 (יז) צור שטראַפֿע זיינער פֿרעפֿעלטהאַטען צירנטע איך וואָהל, אונד שלוג איהן
 דאָרט, פֿערבאַרג מיין אַנטליץ צירנענד; דען פֿערווילדערט הינג ער זיינעם
 דערצען נאָך. (יח) איך זעה' איהן ריינענד ווידערקעהרען, נון הייל' איך
 איהן, לייטע איהן, בעלאָהנ' מיט טראַסט איהן אונד דיא מיט איהם טרויערטען.
 (יט) דער שעפֿפֿער ווילל'ם! יעדעם מונד ענטפֿליסט דיא באַטשאַפֿט: „פֿרידע!
 „דעם פֿערנען אונד דעם נאָהען פֿרידע!“ דער עוויגע שפראַכ'ס: איך היילע
 איהן. (כ) פֿרעפֿלער אַכער זינד וויא אויפֿגעוויהלטעם מעער, דאָז ניכט רוהיג
 ווערדען קאָן; שטעטס וויהלען זיינע וואַססער וואַגען שלאַם אונד אונראַטה אויף.
 (כא) קיין פֿרידע, זאָגט מיין גאַסט, דיווען פֿרעפֿלערן!

נח (א) רופֿ' עם מיט לויטעם טאָן, לאַס' ניכט אַב! וויא פֿאַווינענדרוף ער
 שאַלל' דיא שטימע! איבערצייג' מיין פֿאַלק זיינער מיססעטהאַטען, דאָז
 הווי

ב א ו ר

וכן ישראל, שעתידין להיות זמן ארוך בגלות, והם שפלים וכדכאים, אכי עתיד להחיותם,
 כי הם כמו מתיים בגלות, מרוב הנרות. (רד"ק) (טו) כי רוח וכו'. שיעיר הכתוב,
 אם הרוח, אשר אני עשיתי, והנשמות, אשר אני עשיתי, מלפני יצטופו, וישפכו שית
 לפני, לסלוח להם, ויחזרו למוטב. (המבאר בהפטרות). אני עשיתי. חסרה מלת
 אשר, ורבים ככה. (יז) בעון וגו'. כי אף על פי שבעין נצטו קצתם ואברה, והוספתי
 להסתיר פני, ולקצוף פעם אחר פעם, כל עוד שהלך צונב בדרך לבו, מכל מקום מיד
 כשראיתי דרכיו, דרכי תשובה, הנה ארפאהו וגו'. (הכ"ל). ואברה וכו'. הסתרתי
 פני והכיתיהו, דרך משל, עד שלא ארחם עליו, והנה הסתר שם הפועל. (מדברי בן
 עזרא). (יח) דרכיו ראיתי. אורח תיובתהוין גלות קדמי. (הכשדי). ואנחהו.
 בדרך הטוב, כלומר, אישר לבו, שלא יטא עוד. (רד"ק). (יט) בורא וגו'.
 כלומר, הוא, אשר שם פה לאדם, וברא בו כיב שפתיים, הוא יחדש גם כן עתה דבר שפתיים,
 לאמור: שלום! שלום! וגו'. והתרגום כפי הענין. (המבאר בהפטרות). לרחוק ולקרוב
 וכו'. כלומר, שלום יהיה לרחוק, זהו בעל תשובה, שהיה רחוק, ונתקרב עתה, כמו
 לקרוב, אלו הנדיקים, שהיו קרובים כבר, ועם רפאתיו על הרחוק, שנתקרב. (הכ"ל).
 (כ) והרשעים. וי' לעורר על ההיפך. (הכ"ל). כים נגרש וגו'. אשר השקט לא יוכל,
 כי אם כל רגע ורגע, יבוא גל אחר גל אל השפה, ויגרשו מימיו רפש וטיט, מקרקע היס אל
 היבשה, כן הרשעים לעולם לא יטו, מעשות מעשים מנוכים ומכוערים, עד שימותו, וכמו
 שאמר במקום אחר (איוב ג' י"ז) שם רשעים חבלו רוגו. (הכ"ל). (כא) אין שלום וכו'.
 על כן לא יהיה להם שלום, כי הם לא יוכלו השקט. (ן עזרא).

נח (א) קרא וגו'. הכבואה הזאת והקודמת לה, אשר יעדו קדמונינו ז"ל, לקרא
 אותן ביום כפור הקדוש, בשתיהן בשמע קול ה' נבואות, מדבר אל בניאיו, ויזהר
 תדמיכה שתיהן בהתעלות ויוד גדול, אך בנתינת הענין הכשוא בהן תתחלפנה זו מזו.
 וכאשר ינוצו נבואה הראשונה התלבוזות רוח הקודש ויקר דיבורי מליצתו הקדושה לעיני
 כל משכיל, כן תגדל מענה הכבואה הזאת השנית בתפארת המעלות האלה. ה' אלהים ישמיע

ישעיה נז נח הט

וּשְׁפַל-רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נְדַבְאִים: (טז) כִּי לֹא
לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לְנִצָּחַ אֶקְצֹף כִּי-רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוּף וּנְשָׁמוֹת
אֲנִי עֹשִׂיתִי: (יז) בְּעֵז בְּעֵז בְּעֵז קִצַּפְתִּי וְאַבְהוּ רַחֲסֵהוּ וְאַקְצֹף וַיִּלָּךְ
שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ: (יח) דְּרָכָיו רָאִיתִי וְאַרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וְאַשְׁלֵם
נְהַמִּים לוֹ וְרֵאבְלִיו: (יט) בּוֹרָא נֹב נִיב קְרִי שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם ו
שְׁלוֹם לְרַחֲוֹק וּלְקָרוֹב אָמַר יְהוָה וּרְפָאתָיו: (כ) וְהָרְשָׁעִים בַּיָּם
נִגְרָשׁ בִּי הַשִּׁקְטָא לֹא יוֹכֵל קִמַּץ בּוֹ"ק וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמָיו רִפְשׁ וְטִיט:
(כא) אֵין שְׁלוֹם אָמַר אֱלֹהֵי לְרְשָׁעִים:

נח (א) קרא בגרון אל החשך בשופר הרם קולך והגד לעמי
פשעם

ר ש י

ושפל רוח שאני מרכין שכינתי על ספלי • ונדכאים סובלי עוני וחלאים:
(טז) כי לא לעולם אריב • אם חזית יסורין על האדם אין תחרותי עליו לאורך
ימים ולא קצפתי לנצח: כי רוח מלפני יעטוף • כאשר רוח האדם שהוא מלפני
שניהן בו מאתי יעטוף יודה ויכנע על מעלו כמו (מיכה 3) העטופים ברע •
זעטף עולל שם והנשמות שאני עשיתי: כי רוח מלפני כי זה משמש כלשון כאשר
כמו כי תראה כי תבא כלומר כשרוחו נעטפת והוא נכנע אני מצטל ריבי וקפני
מעליו: (יז) זעון זעון • גזלתו: קצפתי • תחלה ואחכה הסתר פני תמיד
מנרתו ואקטוף ועל כי הלך שובב דרך לבו וסרס את המקרא וכן פירושו זעון
זעון וילך שובב דרכי לבו קנפתי ואכחו: (יח) דרכיו רחיתי • כשהוא נכנע
מלפני שבחתינו נרה: וארפאהו ואנחהו • אוליכיהו דרך מרפא או ואנחהו •
לשון הנחה ומדגוע: לו ולאבליו • למנטערים עליו: (יט) בורא • אני לו
ניב שפתים חדש כלפי שבחתינו נרה עד עתה והכל קראו עליו הגר יקרא לו שלום
שלום: לרחוק ולקרוב • שניהם שוין מי שנתישן והורגל בחורתי ועבודתי מנעוריו
ומי שנתקרב עתה מקרוב לשון מדרכו הרעה המר ה' ורפאתיו מחוליו ומחטאיו:
והרשעים שאין נוחנין לב לשון: כים נגרש • הים הזה גליו מתגאים לרום
למעלה וללאת חן לגבול החול אשר שמתי גבול לים וכשמגיע שם הוא נשבר על
כורחו וכל זה גל חזירו רוחה ואינו חוזר בו כך הרשע רוחה את חזירו לוקה
ברשעו ואינו חוזר בו ומה הים רפשו וסריותו על פיו כך הרשעים סריותם צפיהם
כגון פרעה אמר מי יי' (שמות ה') סנחריב אמר מי בכל אהי הארצות (ישעיה
ל"ו) נכוכד נצר אמר (סס) אדמה לעליון: כים נגרש • כים אשר נגרש שגורש
כל היום רפש וטיט: (כא) אין שלום • כלפי שאמר לנדיקים ולצעלי חשבה
שלום שלום לרחוק וגו' חזר ואמר אין שלום לרשעים:

נח א והגד